

شرح جامع

نظارت و راهنمایی

«علوم تربیتی»

مؤلف: شهلا حسین زاده

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که در حوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس (منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نیافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می‌شدند، که خدش‌های بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزه آزمون‌های سراسری - آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دکتری که حائز رتبه‌های تک رنژی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای دانشجویان و داوطلبان عزیز را پوشش می‌دهد. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی‌نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشر

www.arshadbook.ir

پیشگفتار مؤلف

خدای را شکر گذارم که با ارائه اثر حاضر می‌توانم خدمت کوچکی به داوطلبان عزیز ورود به مقطع کارشناسی ارشد ارائه نمایم. همان گونه که می‌دانیم یکی از اصول جدید یادگیری استفاده از نکات کلیدی و تکرار آنها برای آمادگی و موفقیت در آزمون‌های بزرگی مانند آزمون‌های دانشگاه‌ها می‌باشد. مطالعه منابع پراکنده و زیاد موجب اتلاف زمان و هزینه و عدم تمرکز بر مطالب اصلی و ایجاد استرس در داوطلبان می‌گردد. در این اثر خلاصه‌ای از شرح و نکات مهم منابع اصلی کنکور که در طول سال‌ها از آنها در طراحی سؤال‌ها استفاده شده، آمده است. نیز در پایان هر فصل، مجموعه‌ای از سؤالات چهارگزینه‌ای که در طول سال‌های متوالی بارها در سؤال‌های آزمون‌های سراسری تکرار شده گنجانده شده است. امید است کتاب حاضر داوطلبان گرامی را از خواندن منابع دیگر بی‌نیاز سازد و آنها بتوانند آمادگی کامل را برای شرکت در آزمون کسب نمایند. در انتها آرزوی موفقیت برای کلیه داوطلبان عزیز را دارم.

تقدیم به فانوس راه زندگیم برادر مهربانم «عادل»

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

پیشگفتار ناشر.....	۳
پیشگفتار مؤلف.....	۴

فصل اول: مفاهیم نظارت و راهنمایی آموزشی و سیر تاریخی آن

تعاریف.....	۱۱
سیر تاریخی مفاهیم نظارت و راهنمایی آموزشی.....	۱۳
الف) نظارت و راهنمایی تحت عنوان بازرسی مدرسه و کلاس درس (پیش از سال ۱۹۰۰).....	۱۳
ب) نظارت و راهنمایی علمی.....	۱۳
ج) نظارت تحت عنوان رهبری رهبری و همکاری گروهی.....	۱۴
د) نظارت و راهنمایی تحت عنوان راهنمایی و ارشاد.....	۱۵
ر) نظارت و راهنمایی تحت عنوان اصلاح برنامه درسی.....	۱۵
ز) نظارت و راهنمایی تحت عنوان فرایندهای گروهی.....	۱۵
ژ) نظارت و راهنمایی خلاق.....	۱۵
س) نظارت و راهنمایی تحت عنوان توسعه برنامه درسی.....	۱۶
ص) نظارت و راهنمایی تحت عنوان افراد بومی (عضو ثابت گروه آموزشی).....	۱۶
ع) مفاهیم و جهت گیری نظارت و راهنمایی بعد از دهه ۱۹۵۰.....	۱۶
خلاصه فصل و نکات تکمیلی.....	۱۸

فصل دوم: حیطه و نوع عملکرد نظارت و راهنمایی آموزشی

نظارت و راهنمایی آموزشی در مدرسه.....	۲۶
مسئولان نظارت و راهنمایی مدرسه.....	۲۷
خلاصه فصل و نکات تکمیلی.....	۳۱

فصل سوم: وظایف راهنمای آموزشی

۱- برنامه ریزی آموزشی.....	۳۷
۲- توسعه و تحقق برنامه های درسی.....	۳۷
۳- نظارت و هماهنگی.....	۳۷
۴- وظایف اداری.....	۳۸

وظایف دیگر راهنمایان آموزشی.....	۳۹
خلاصه فصل و نکات تکمیلی:.....	۴۲

فصل چهارم: اصول و روش‌های نظارت و راهنمایی آموزشی

اصول نظارت و راهنمایی آموزشی از نظر مارکس و استوپس.....	۴۷
اصول دیگر نظارت و راهنمایی آموزشی.....	۴۹
خلاصه فصل و نکات تکمیلی:.....	۵۰

فصل پنجم: نظارت و راهنمایی بالینی

تعریف نظارت و راهنمایی بالینی.....	۵۵
خلاصه فصل و نکات کلیدی:.....	۷۰

فصل ششم: نظارت همتا و روش‌های دیگر نظارت و راهنمایی آموزشی

مشاوره همتا.....	۸۰
مربی‌گری همتا.....	۸۱
روش‌های دیگر نظارت و راهنمایی آموزشی.....	۸۲
روش‌های کمک غیرمستقیم به معلمان.....	۸۴
اصول اساسی آموزش ضمن خدمت.....	۸۴
روش‌های معمول در آموزش ضمنی خدمت.....	۸۵
خلاصه فصل و نکات تکمیلی:.....	۸۹

فصل هفتم: نظارت و راهنمایی در جو مدرسه

جو مدرسه.....	۹۵
معلم.....	۹۵
تدریس.....	۱۰۰
روش‌های تدریس.....	۱۰۱
عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.....	۱۰۲
مدیریت کلاس درس.....	۱۰۳
خلاصه فصل و نکات کلیدی:.....	۱۰۵

فصل هشتم: انگیزش و نگرش

خلاصه فصل و نکات کلیدی:.....	۱۱۷
------------------------------	-----

فصل نهم: منابع اختیار راهنمایان آموزشی

۱- اختیار دیوان سالارانه.....	۱۲۴
۲- اختیار شخصی.....	۱۲۴

۳- اختیار فنی - منطقی	۱۲۵
۴- اختیار حرفه‌ای	۱۲۵
۵- اختیار اخلاقی	۱۲۶
خلاصه فصل و نکات کلیدی:	۱۲۷

فصل دهم: فنون مشاهده

الف) کلام‌گزینی کلمه به کلمه	۱۳۳
ب) مشاهده براساس نمودار جای نشستن	۱۳۷
ج) فنون مشاهده لنز باز	۱۴۰
فنون فهرست نشانگان و ضبط جدول زمانی	۱۴۳
سیستم تجزیه و تحلیل فلاندرز	۱۴۴
خلاصه فصل و نکات کلیدی:	۱۴۶

فصل یازدهم: رهبری آموزشی و تدارک رشد کارکنان

روابط انسانی در نظارت	۱۵۶
تدارک رشد کارکنان	۱۵۸
خلاصه فصل و نکات تکمیلی:	۱۶۲
منابع و مآخذ	۱۶۶

فصل اول

مفاهیم نظارت و راهنمایی آموزشی و سیر تاریخی آن

عناوین اصلی

➤ مفاهیم نظارت

➤ سیر تاریخی مفاهیم

فصل اول

مفاهیم نظارت و راهنمایی آموزشی

تعاریف

در فرهنگ فارسی دهخدا، نظارت و راهنمایی به معنای زیرکی، فراست، عمل ناظر، مقام او، مراقبت در اجرای امور و راهنمایی به معنای نشان دادن راه به کسی، رهبری، هدایت و هماهنگی آمده است.

در متن کلاسیک تربیتی، نظارت و راهنمایی به معنای کنترل، هدایت و ارزشیابی امور جاری به منظور بررسی عملکردها و ناظر آموزشی به معنای کسی که مسئولیت نظارت بر کمیت و کیفیت انجام کار دیگران را برعهده دارد آمده است.

نظارت و راهنمایی در معنای کلاسیک بیشتر جنبه اداری دارد تا آموزشی.

نظارت در معنای اداری یعنی نظارت بر فعالیت، عمل، فرایند یا کار به نحوی که از لحاظ کمی و کیفی در سطح قابل قبولی انجام پذیرد.

نظارت و راهنمایی آموزشی یا تعلیماتی در آموزش و پرورش یکی از برنامه‌های رسمی سازمان است که با دیگر نظام‌های رفتاری مربوط به آن ارتباط مستقیم و متقابل دارد.

راهنمای آموزشی فردی است که برنامه‌های نظارت و راهنمای آموزشی را در مدرسه طراحی، اجرا و ارزشیابی می‌کند و با دیگر کارکنان مدرسه ارتباط متقابل دارد بنابراین باید طبق ضوابط معین و دقیقاً تعریف شده‌ای کار و فعالیت کند.

نظارت و راهنمایی آموزشی طبق مفاهیم سنتی، انتقال دانش و مهارت‌ها در عمل از افراد کار از موده به فرد کارآموز و از فرد مجرب به به فرد بی تجربه تعریف شده است

پیش از قرن بیستم برخی از نویسندگان نظارت و راهنمایی آموزشی را هدایت معلمان و قضاوت در مورد کار آنان تعریف کرده‌اند به معلمان به عنوان ابزاری می‌نگریستند که باید به طور دقیق تحت نظارت و بازرسی قرار گیرند.

بن‌هاریس معتقد است که نظارت آموزشی کارکنان مدرسه بر افراد حتی اشیاء، به منظور اداره و کنترل مدرسه یا تغییر برنامه‌های آموزشی صورت می‌گیرد و به طور مستقیم در نیل به اهداف اساسی مدرسه تأثیر می‌گذارد.

آدامز و ویکی معتقدند فرایندی که باعث می‌شود تمام عناصر آموزشی آگاهانه برای پیشرفت یادگیری به طور مؤثر و همچنین کمک به کارآمدتر شدن معلمان به کارگرفته شود نظارت و راهنمایی آموزشی نام دارد.

کامل‌ترین تعریف از نظارت و راهنمایی آموزش از کیمبل وایلز است که هدف اصلی از نظارت را اصلاح برنامه درسی، اصلاح روش تدریس، آموزش ضمن خدمت، مواد کمک آموزشی در تدریس، ارزشیابی مؤثر، افزایش مشارکت در جامعه در رشد و توسعه برنامه‌های مدرسه و اصلاح شرایط یادگیری می‌داند.

گوردن نظارت و راهنمایی را فرایند کمک مستقیم به معلمان، توسعه برنامه درسی، رشد کارکنان، بالندگی گروهی و پژوهش‌های عملیاتی می‌داند.

رایبسون نظارت و راهنمایی تعلیماتی را فرایندی آموزشی می‌داند که در آن کسی که درای علم و مهارت بیشتری است، مسئولیت آموزش فرد دیگری را که مهارت کم تری دارد را برعهده می‌گیرد.

مارکس و استوپس هرگونه فعالیتی را که برای اصلاح آموزش و در نهایت منجر به بهبود آن شود، نظارت و راهنمایی تعلیماتی می‌دانند و می‌گویند «نظارت عملکرد و تجربه‌ای است که به قصد بهبود تدریس و برنامه آموزشی انجام می‌گیرد».

کادوشین انتقال دانش و مهارت‌ها از فرد کارآموده به فرد بی تجربه را نظارت و راهنمایی می‌دانند.

گوگان در تعریف نظارت آن را متمرکز بر برنامه تحصیلی تعریف می‌کند و می‌گوید نظارت در بردارنده فعالیت‌هایی چون برنامه نویسی، بازنگری به برنامه تحصیلی، آماده سازی مطالب آموزشی و واحدها، استفاده بار آور از جریانات و ابزارها، تهیه گزارش به والدین و توجه وسیع به ارزشیابی کل برنامه است.

آی نترز و کری نظارت را فعالیتی اداری می‌دانند و معتقدند نظارت آن مرحله از مدیریت اداری مدرسه است که عمدتاً حصول انتظارات آموزشی متناسب با سیستم آموزش و پرورش را مورد توجه قرار دهد.

وظایف نظارت در بافتی که انجام می‌گیرد تعیین می‌شود.

از نظر جان وایلز و جوزف باندی نظارت، یک رهبری آموزشی است که باید بتواند امور آموزشی را در جهت یادگیری ترتیب داده و هماهنگ سازد.

ماشر و پرپل معتقدند که مشکل تعریف نظارت آموزشی بیشتر ناشی از مسائل نظری حل نشدنی درباره تدریس است.

ماشر و پرپل نظارت را متمرکز بر مفهوم رهبری می‌دانند و می‌گویند: ما وظایف نظارت را یاددهی چگونگی یاد دادن به یاد دهندگان، ورهبری حرفه‌ای در تدوین مجدد آموزش عمومی می‌دانیم.

سبک رهبری ناظر وابسته به بینش او از شغل، نوع رهبری سازمان در عمل و اصول فلسفی ناظر است.

تفکر و برنامه ریزی از جمله وظایف اداری نظارت محسوب می‌شوند.

ارزشیابی از جمله وظایف برنامه تحصیلی نظارت و ارزشیابی از وظایف آموزشی درس در نظارت محسوب می‌شوند.

نظارت کشانگر در تداوم فعالیت‌های موجود، حفظ سطح موجود آموزشی، پشتیبانی از تغییرات جزئی، انجام امور به شکل متداول و مقاوت در برابر فشار منابع مختلف برای تغییر تلاش می‌کند.

مثال‌هایی از وظایف نظارت کشانگر عبارتند از اجرای مقررات الزامی، ارزشیابی از محتوای دوره، رعایت تناسب تعداد هر کلاس، تصویب طرح درس روزانه هر درس، ویرایش نهایی راهنمای درس و کنترل منظم بازدیدکنندگان.

نظارت پویا با تأکید بر کنارکشیدن، برهم زدن رسم متداول و جایگزینی رسومی دیگر به آغاز فعالیت‌هایی کمک می‌کند که برای تغییر در برنامه طرح شده اند.

مثال‌هایی از نظارت پویا شامل طرح برنامه رشد کارکنان، همکاری با معلمان در انجام تحقیق، اقدام به آغاز برنامه‌های تحصیلی بطور آزمایشی، بازنگری به فلسفه آموزشی منطقه، ارزشیابی از رسانه‌های گوناگون و نمایش فنون جدید تدریس است.

ناظران در آموزش درسی متخصص هستند.

در تعارف نظارت و راهنمایی آموزشی محور اصلی تعاریف بر اصلاح فرایند آموزشی و یادگیری استوار است.

سرجیوانی و استارات نظارت و راهنمایی آموزشی را فرایندی پویا می‌دانند که مستلزم تفکر مجدد در مورد شرایط تدریس و یادگیری و همچنین مدرسه است و در شرایط کنونی نظارت و راهنمایی آموزشی مثل بسیاری از عناصر و اجزای دیگر مدرسه باید مجدداً تعریف شود و اهمیت نقش آن در مدارس اشکار گردد.

از نظر سرجیوانی و استارات نظارت و راهنمایی آموزشی باید همزمان با تغییر مدارس در ابعاد گوناگون، دوباره تعریف شود و این تعریف نه تنها باید همزمان با تغییر مدارس در ابعاد گوناگون بلکه باید در نظریه‌ای که تفکر و عمل نظارت و راهنمایی آموزشی بر آن استوار است نیز تغییر ایجاد کند.

سیر تاریخی مفاهیم نظارت و راهنمایی آموزشی

الف) نظارت و راهنمایی تحت عنوان بازرسی مدرسه و کلاس درس (پیش از سال ۱۹۰۰)

وظیفه نظارت و راهنمایی آموزشی قبل از قرن بیستم در بسیاری از مواقع بر عهده مدیران مدارس و در برخی موارد بر عهده افراد غیر حرفه‌ای یعنی افراد عادی جامعه و خارج از مدرسه بوده است و در بقیه موارد، معلمان با عناوینی مختلف کار نظارت بر تدریس معلم و مدرسه را برعهده داشته‌اند.

تا قرن ۱۸ م، کمیسیون‌های غیر تخصصی منطقه‌ای عهده دار بازرسی مدارس به طور دوره‌ای بودند هدف این بازرسی، مشخص کردن موضوع اعمال مقررات آموزشی بود.

وقتی که مدارس آنقدر بزرگ شد که هر مدرسه به بیش از یک معلم نیاز پیدا کرد، آنگاه عمل بازرسی از کمیسیون‌های غیر تخصصی منطقه‌ای بر عهده یک نفر از معلمان که از بین آنان به عنوان «معلم مدیر» انتخاب می‌شود قرار گرفت. نظارت در قرن هیجدهم و نوزدهم به شکلی از بازرسی اعمال می‌شد. ارتباط بازرس با معلمان اغلب تشریفاتی، خشک، بی ثمر و تنبهی بود و گاهی قضاوت و نتیجه بازرسی منجر به اخراج معلمان می‌شد.

در اوایل قرن بیستم بازرسی‌های غیر حرفه‌ای از مدارس به بازرسی نظارتی از معلمان و در کلاس درس تبدیل شد. در اوایل قرن بیستم نقش ناظران از ایفای اقتدار مستقیم (موقعیت صفی) به ایفای اقتدار نمایندگی (موقعیت ستادی) تغییر یافت و ناظران با افزایش «حیطه کنترل» یا قلمرو مسئولیت پذیری هیات امناء از آنان نمایندگی یافتند تا به وظایف بازدید کلاس‌های درس و ارزشیابی از معلمان بپردازند.

ناظر در این دوره طبق قانون از اختیارات لازم برای تشویق و تنبیه معلم، تعلیق یا انفصال او از خدمت برخوردار بود. قضاوت بازرس تعلیماتی در مورد معلمان صرفاً براساس اطلاعات، دانش و تجربه‌ای بود که طی سال‌های کارکسب کرده بود و اصولاً زیر بنای علمی و تحقیقاتی نداشت و بیشتر جنبه ذهنی داشت.

رعایت اصول اخلاقی و حفظ ارزش‌های جامعه و اشاعه الگوهای آن بیش از نحوه تدریس معلم یا راه و روش شیوه کاری او در کلاس اهمیت داشت.

بازرسان همواره درصدد عیب یابی و یافتن نقطه ضعف‌های ناشی از عدم انطباق با معیارهای وضع شده در آموزش و پرورش با فعالیت‌های در حال اجرای معلم بودند.

در آن زمان بازرسی به معنای تفتیش کار معلم و نگاه تیز بینانه و منتقدانه بازرسی در آموزش و پرورش یکی از بازوهای اجرایی دولت برای اعمال کنترل و قدرت محسوب می‌شد.

بازرسی به منظور نظارت بر کار معلم و اجرای قوانین و مقررات مدرسه بود و بر اجرای مقررات انضباطی و حفظ موازین و معیارهای حاکم بر آموزش و پرورش تأکید می‌شد، تا اصلاح آموزش.

ب) نظارت و راهنمایی علمی

در اوایل قرن بیستم به معلمان دستورالعملی‌هایی داده می‌شد که موظف بودند طبق آنها عمل کنند و هدف راهنمایان آموزشی از بازرسی مدارس آگاهی از این امور بود که معلمان مطابق دستورات انجام وظیفه می‌کنند یا خیر.

از دهه ۱۹۳۰-۱۹۱۰ آموزش و پرورش تحت نظارت علمی قرار گرفت و توسط افراد مجرب انجام می‌گرفت.

از دلایل ایجاد نظارت علمی افزایش پیچیدگی‌های مدیریت ناشی از ماشینی شدن تولیدات صنعتی و روابط جدید انسان و ماشینی بود.

ناظران در ایفای نقش نظارتی خود از ترکیبی از وظایف تهیه نظر برای عمل، سازماندهی به محیط کار، تعیین میزان برای کارها، استفاده از اقتدار در ایجاد فضای کار، برنامه ریزی و آغازگری و راه گشایی و کاراندازی مجاری ارتباط استفاده می‌کنند.

ادغام نواحی و مناطق آموزش و پرورش و افزایش پیچیدگی اداری ناشی از آن نظارت را از استقلال در رفتار وارد موقعیت اداری و دیوانسالاری کرده است.

چهار عامل افزایش پیچیدگی اداری، تخصصی شدن حرفه‌ای آموزش و پرورش، روابط جدید قدرت و اختیار و حجم بسیار وظایف جدید آموزشی در مدارس ماهیت و نقش رهبری آموزشی را تغییر داده اند.

با گسترش نفوذ شیوه‌های مدیریت صنعتی به آموزش و پرورش، مربیانی که در نقش ناظران خدمت می‌کردند مطالعه زمان و حرکت انجام واحد کار و جستجوی راه‌های جدید برای مؤثرتر ساختن آموزش را آغاز کردند.

در دهه ۱۹۲۰ اصلی‌ترین وظایف راهنمایان آموزشی اصلاح و بهبود روش‌های تدریس معلمان بود.

در دهه ۱۹۲۰ همه افرادی که در امر آموزش و پرورش در مدارس فعالیت داشتند سعی می‌کردند به طریق مختلف فرایند تدریس و یادگیری را اصلاح کنند و مسائل و مشکلات آموزشی معلمان را مرتفع کنند.

راهنمایان آموزشی در این دوره به طور مستقیم و منظم کار معلم را ارزشیابی کرده، در جلسات مشترکی که با آنان نتایج اصلاحات ایجاد شده را تجزیه و تحلیل می‌کردند.

راهنمای آموزشی علمی به دنبال اصول تثبیت شده‌ای هستند که مبتنی بر پژوهش و قابل استفاده برای معلمان باشد.

در دهه ۱۹۲۰ طرح و تدوین دروس از وظایف مهم راهنمایان آموزشی به حساب می‌آمد و راهنمایان آموزشی سعی داشتند با یافتن روش‌های جدید مدارس را به طور کارآمدتری اداره کنند.

در دوران مدیریت علمی بود که آموزش و پرورش و نظارت و راهنمایی آموزشی به موضوعاتی تخصصی تبدیل شدند.

معلم در فرایند آموزش در این دوره نقش مهمی نداشت.

در این دوره بود که در نظارت و راهنمایی آموزشی بتدریج با تأکید بیشتر بر جنبه‌های مختلف روابط انسانی به جای اعمال مقررات و قوانین شدید اداری، معلم به عنوان عنصری مستقل اعتبار و اهمیت یافت.

ج) نظارت تحت عنوان رهبری رهبری و همکاری گروهی

در سال‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ نظارت و راهنمایی تعاونی یا مشارکت و همکاری گروهی به وجود آمد.

راهنمای آموزشی در دوره رهبری آموزشی مبتنی بر همکاری گروهی، به کسی اطلاق می‌شد که قادر بود در مدرسه محیطی ایجاد کند یا شرایطی به وجود آورد که به سهولت افراد بتوانند در رسیدن به نتایج مطلوب آموزشی به یکدیگر کمک کنند.

در دوره رهبری آموزشی مبتنی بر همکاری گروهی، الگوهای غیر رسمی همکاری اهمیت بیشتری پیدا کرد، اما افرادی هم با عنوان راهنمای آموزشی به طور رسمی بر کار معلمان نظارت داشتند.

در دوره این دوره، معلمان علاوه بر راهنمایان آموزشی به افراد صاحب نظری که می‌توانستند مشکلات آنان را حل کنند دسترسی داشتند.

در این دوره، با رشد سریع دانش‌آموزان، توسعه مدارس و افزایش مسئولیت‌های مدیران جنبه‌هایی از سبک‌های آزادمنشانه‌تر رهبری در آموزش و پرورش رواج پیدا کرد.

در دوره رهبری آموزشی مبتنی بر همکاری گروهی، در برخی نظام‌های آموزشی مفاهیم سنتی نظارت و راهنمایی به تدریج تغییر کرد و نقش سنتی بازرسی اهمیت خود را از دست داد.

از دوره رهبری آموزشی مبتنی بر همکاری گروهی، به مشارکت و رهبری گروهی همه کارکنان مدرسه در بهبود وضع آموزشی تأکید می‌شد.

عواملی که در دهه ۱۹۳۰ بیشتر در به وجود آوردن آموزش و پرورش متمرکز و فروریختن قالب ساخت یافته و ناشی از میراث گذشته تأثیر داشتند افزایش دانش‌آموزان، تحرک اقتصادی و اجتماعی بود.

در دهه ۱۹۳۰ مدارس جدید به سرعت گسترش یافت و موجی از فردمداری، انسانی‌تر شدن و شاگردمحوری بر آموزش مستولی شد.

د) نظارت و راهنمایی تحت عنوان راهنمایی و ارشاد

هدف نظارت و راهنمایی تحت عنوان راهنمایی و ارشاد، فقط راهنمایی معلمان بود و از میان افراد و جنبه‌های مختلف فرایند تدریس و یادگیری فقط معلم در نظر گرفته می‌شد. در دوره نظارت و راهنمایی تحت عنوان راهنمایی و ارشاد، سعی می‌شد از طریق بهبود کارایی معلمان کیفیت تدریس بالاتر رود. هدف از نظارت و راهنمایی تحت عنوان راهنمایی و ارشاد در مدارس بالابردن کیفیت آموزشی از طریق رفع مشکلات معلمان و دانش‌آموزان بود.

ر) نظارت و راهنمایی تحت عنوان اصلاح برنامه درسی

در مفهوم نظارت و راهنمایی تحت عنوان اصلاح برنامه درسی، تجدید نظر در برنامه درسی مورد توجه بود. در نظارت و راهنمایی تحت عنوان اصلاح برنامه درسی فرض می‌شد اگر ابزار مورد استفاده معلم و دانش‌آموز، یعنی کتاب و همچنین دروس مورد تجدید نظر قرار گیرند و اصلاح شوند، خود به خود در فرایند آموزش و یادگیری تغییرات مطلوب ایجاد خواهد شد. مفهوم نظارت و راهنمایی تحت عنوان اصلاح برنامه درسی، در آموزش و پرورش با طرح، تهیه، تدوین و سازماندهی برنامه‌های درسی آغاز شد. در طرح برنامه تحصیلی نقش ناظران بیشتر در مراحل اجرا و ارزشیابی رشد برنامه تحصیلی است و باید مشخص سازند که آنچه آموزش داده می‌شود، درحقیقت، همان چیزی است که منظور طراحان بوده است. اولین مرحله در تهیه برنامه تحصیلی از نظر تبا تشخیص نیازها می‌باشد. اولین قدم در ترسیم برنامه تحصیلی استفاده از معلمان در تهیه خلاصه مفاهیم، محتوا و مهارت‌های عمده مورد نظر آنان در تدریس است.

ز) نظارت و راهنمایی تحت عنوان فرایندهای گروهی

در نظارت و راهنمایی تحت عنوان فرایندهای گروهی، برای نیل به نتایج مطلوب آموزشی، برنامه ریزی درسی باید از طریق فرایندهای گروهی انجام می‌پذیرفت و برنامه ریزی آموزشی امری گروهی تلقی می‌شد، نه شخصی یا انفرادی.

ژ) نظارت و راهنمایی خلاق

مفهوم نظارت و راهنمایی خلاق یا مبتنی برخلاقیت، بر یک نظریه ساده استوار بود اینکه همه معلمان تا زمانی که در حرفه معلمی خدمت می‌کنند نیاز به اصلاح شیوه تدریس خود دارند و هر وسیله و ابزاری که بتواند آنها را به صورت معلم استاد درآورد باید در اختیار آنها قرار گیرد. معلم در دوره نظارت و راهنمایی خلاق یا مبتنی برخلاقیت، فردی بود که فردیت او به عنوان انسانی کامل و عنصری مستقل در تدریس موفق و کیفی باز تاب می‌یافت. در دوره نظارت و راهنمایی خلاق یا مبتنی برخلاقیت، به منظور ایجاد شرایط مساعد و کسب نتایج مطلوب آموزشی به جای راهنمای آموزشی، معلم منشا خلاقیت، نو آوری و ابتکار قرار گرفت. در نظارت و راهنمایی خلاق یا مبتنی برخلاقیت، معلمان به جای شیوه‌ای خاص و معین، شیوه‌های گوناگون تدریس را مورد تأکید و توجه قرار دادند. در دوره نظارت و راهنمایی خلاق یا مبتنی برخلاقیت، نیروی تفکر و اندیشه خلاق معلمان محور برنامه‌های آموزشی قرار گرفت.